

## „ЗА ВСЯКО СЛЕДВАЩО ПОКОЛЕНИЕ ПРОБЛЕМЪТ С ОБРАЗОВАНИЕТО Е НОВ“ (УАЙТХЕД)

Vesselin Petrov (2020). *Elements of Contemporary Process Philosophical Theory of Education and Learning*. Les Éditions Chromatika: Louvain-La-Neuve, Belgique, ISBN 978-2-930517-70-4

**Проф. д.ф.н. Димитър Цацов**

*Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“*

**Резюме.** Отзивът е за новото изследване на проф. Веселин Петров, което е посветено на приложението на философските идеи на А. Уайтхед в образованието и обучението. За англо-американския мислител това е област, която има съществено значение за развитието на цивилизацията и поради това посвещава десетки разработки на тази тема.

**Ключови думи:** традиции; образование; обучение; равенство; свобода; изкуствен интелект; обратна връзка

Признак на зряло философстване е формирането на устойчиви традиции, водачи и последователи в дадена национална философска история. Общото за подобен тип философски обединения е тяхната теоретична, методологична и тематична кохерентност, последователност в изследователските проблемни полета, наличие на пропагандатори и изследователи и невинаги институционално структурирани.

Веднага могат да се посочат примери. Медиавистката школа на Цочо Бояджиев вече десетилетие наред издава собствено списание, има международно признание, свои последователи. На второ място ще посоча Кантианския център в ЮЗУ „Неофит Рилски“, където водещи фигури са Валентин Канавров и Георги Донеv. Тук не само се създаде Център за немски идеализъм, но и се разработва т.нар. трансцендентален виртуализъм, като се издадоха десетки тематични сборници, посветени на критическата традиция. Признание за значението на този център е фактът, че значителна част от библиотеката на Цеко Торбов се намира именно във Философския факултет на ЮЗУ.

Ако се разгледа формирането на неформални философски центрове в България, хронологично на първо място е т.нар. Марков семинар, създаден през 80-те години на XX век, в центъра на който са Андрей Райчев и Деян Деянов.

Това обединение по-късно се разраства и се насочва към феноменологията. По същото време възниква и Философският семинар на Николай Василев и т.нар. Сократов клуб в Перник. Не може да се подмине философската група, обединена около темите, свързани с предметна онтология, в центъра на която е Александър Андонов. Задължително трябва да се спомене и издателската и организаторска дейност на колегите, свързани с учредения преди няколко години Институт за българска философска култура.

В това изброяване трябва да се включи изследователската и организаторска дейност на Веселин Петров, който вече десетилетия разработва аспекти от т.нар. процесуална философия. Международното му признание се изразява не само в десетките цитирания в книги и статии в чужбина, но и в избирането му за заместник-изпълнителен директор през 2013 – 2015 на International Process Network, а след това – и за изпълнителен директор (2015 – 2017) (в момента е член на Борда на International Process Network). Негови докторанти продължават да изследват и прилагат методологията на процесуалната философия.

Резултат на неговите изследователски усилия са вече седем монографии, десетки студии и статии, като по-голямата част са на английски език и са публикувани в чужбина. Третата му книга на английски език (Petrov 2020) е тематично продължение на предишните две монографии (Petrov 2019) и (Petrov 2017).

В случая поводът е третата му книга на английски език, която е посветена на една изключителна актуална тема, свързана с проблемите на образованието и обучението в контекста на идеите на Алфред Норт Уайтхед (1861 – 1947) и съвременните им проекции. Вниманието на Уайтхед върху образованието и обучението се основава на неговото разбиране, че те са основните културни фактори. Специално се подчертава, че идеите на този англо-американски мислител са особено ценни за компютърните специалисти, защото темата за изкуствения интелект е съществена за съвременното глобално развитие.

Подробно е разкрита връзката между общите философски схващания на Уайтхед и тези за образованието и обучението, и по-специално значението на холистичния подход както в метафизиката, така и в разбирането му за образованието и обучението (Petrov 2020: 57). Връзката между теорията на образованието и метафизиката се основава на факта, че теорията на образованието е част от хуманитарните науки. Образованието и метафизиката започват от една и съща основа на непосредствения опит и след това се развиват в различни насоки. Авторът подчертава, че теорията за образованието на Уайтхед е релевантна с категориите красота, романтика, приключения. Това е свързано с фундаменталната постановка на Уайтхед, че европейската философска традиция е поредица от бележки под линия към Платон. Специално се акцентира върху тезата на Уайтхед, че образованието е основен инструмент за управление в периоди на културна криза и несигурност. Твърдението на автора е, че има общи черти между идеите за образование на Уайтхед и идеите му

за развитието на човешката цивилизация, а теорията му за образованието е приложение на неговата обща метафизика. Уайтхед защитава егалитарно общество, в което либералното образование укрепва творческите способности на всички ученици и студенти, независимо от социалната класа. В посмъртно издадената му книга „Наука и философия“ (1948) е и твърдението му, че „за всяко следващо поколение проблемът с образованието е нов“.

Специално се анализират основни панели от общата теория за образованието и обучението на Уайтхед, като цели, ритъма на обучение, изискването за свободата и дисциплината, отношението „образование и самообразование“, машинно обучение, бъдещето на процесите на обучение и теории за обучение. Разгледани са и усилията на философите след процеса на Уайтхед да развият по-нататъшни аспекти на философската теория на процеса на образование и учене (Petrov 2020: 25 – 29).

Авторът се спира на значението на идеите на Уайтхед за ролята на математиката в образованието и обучението. За него математиката е една от най-важните дисциплини. Тя е необходима дори при преподаването и разбирането на хуманитарните науки (Petrov 2020: 76).

Специално внимание се обръща на идеите на Уайтхед за циклите на обратна връзка в учебните процеси. Но за да бъде обратната връзка най-полезна за учащите, тя не трябва да се изчерпва само с информация за положителните явления, а да обхваща целия спектър от резултати. Обратната връзка в учебните процеси е неразделна част от по-общия процес на оценяване в образованието. Тя е всяка информация, която помага на обучаемия да подобри процеса на обучение, и дава знания за това какво работи добре, къде са пропуските в знанията и какви са следващите стъпки.

Авторът подчертава, че много методологически идеи, свързани със съвременното образование и обучение, могат да се намерят в трудовете на Уайтхед. Особен акцент на идеите на Уайтхед е приложението на изкуствения интелект и изобщо на компютризацията на образованието и обучението.

Много от постановките, развити в рецензираната монография на Веселин Петров, са заложили в сборници, на които той е съставител и автор (Petrov, Vesselin, Adam Scarfe (Eds. and preface) (2019); (Petrov, Vesselin, Katie Anderson (Eds. and preface) 2019); (Petrov, Vesselin, François Beets, Katie Anderson (Eds. and preface) 2017); (Petrov, Vesselin, Adam Scarfe (Eds. and preface) 2015); (Petrov, Vesselin 2011) (Ed. And preface); (Raynova, I., Petrov, Vesselin 2008, Eds. and preface)

Историците на философията, и по-специално тези, които са насочили вниманието си към българската философска история, трябва да не пренебрегват систематичното събиране и анализиране на информацията за посочените по-горе философски обединения. Сега е моментът за реализирането на дългосрочен проект, който да е посветен на изследването на тези съвременни аспекти от развитието на българската философска история, най-малкото защото пове-

чето от участниците могат да дадат съвсем „живи“ сведения за теоретичната и организаторската дейност на тези центрове.

## REFERENCES

- Petrov, V., 2020. *Elements of Contemporary Process Philosophical Theory of Education and Learning*. Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V., 2019. *Aspects of Whitehead's Philosophy of Organism*. Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V., 2017. *Points of Intersection Between Mathematical and Process Philosophical Ideas*. Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V. & Scarfe, A. (Eds. and preface), 2019. Education from a Whiteheadian Point of View: Process, Rhythm, and Poiesis. *Series of European Studies in Process Thought*. Cambridge Scholars Publishing.
- Petrov, V. & Anderson, K. (Eds. and preface), 2019. *Traditional Learning Theories, Process Philosophy and AI*. Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V., Beets, F. & Anderson, K. (Eds. and preface), 2017. *Mathematics in Philosophy*. Belgique: Les Éditions Chromatika.
- Petrov, V. & Scarfe, A. (Eds. and preface), 2015. Dynamic Being: Essays in Process-Relational Ontology. *Series of European Studies in Process Thought*, Vol. 2, United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing.
- Petrov, V. (Ed. and preface), 2011. *Ontological Landscapes: Recent Thought on Conceptual Interfaces Between Science and Philosophy*, Frankfurt/Landcaster: Ontos Verlag.
- Raynova, I. & Petrov, V. (Eds. and preface), 2008. *Being and Knowledge in Postmetaphysical Context*. Wien: Institut für Axiologische Forschungen (IAF).

## “THE PROBLEM OF EDUCATION IS NEW FOR EVERY NEXT GENERATION” (WHITEHEAD)

**Abstract.** The review is for a new study by Prof. Veselin Petrov, which is dedicated to the application of A. Whitehead's philosophical ideas in education and learning. For the Anglo-American thinker, this is an area that is very important for the development of civilization and therefore devotes dozens of studies on this topic.

**Keywords:** education; training; equality; freedom; artificial intelligence; feedback

✉ **Prof. Dimitar Tsatsov, DSc.**

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo  
Veliko Tarnovo, Bulgaria  
E-mail: dtsatsov@abv.bg